

ALFÅGEL- HÄCKNING I UPPLAND

Den 27 maj 2015 var vi, författaren och Roine Karlsson, sysselsatta med att inventera häckande kustfåglar i ytterskärgården i Norrtälje kommun. När vi med båt långsamt färdades nära inpå Österkobb i Gillöga skärgård, hittade vi en hane av alfågel liggande på vattet nära land.

När han upptäckte oss simmade han inledningsvis undan och föreföll ganska orolig. Strax därpå lättade han och flög några varv runt oss, samtidigt som han lät höra artens typiska läte. Samtidigt upptäckte vi en hona på vattnet intill stranden. Troligen hade hon kommit ut från land. Istället för att ta till vingarna, dök hon när vi försiktigt närmade oss. Hon kom upp, men dök nästan omedelbart åter. Detta upprepades vid flera tillfällen. Hon gjorde även försök att låta, men lyckades inte. Uppenbarligen hade hon något fel på vingen/vingarna och kunde inte flyga. Vi lät henne vara och strax därpå kom hanen och landade intill henne. Vi misstänkte häckning, men tiden och vårt uppdrag tillät ingen närmare efterforskning.

Alfågeln häckar mindre allmänt i sjöar i den svenska fjällvärlden, men är även talrikt förekommande som häckfågel i sjöar på den sibiriska tundran. Arten häckar normalt inte i Östersjön, men övervintrar här i stora antal. Fram till mitten av maj kan tusentals alfåglar födosöka på lämpliga platser längs kusten där födotillgången är god och vattendjupet inte för stort. I stort sett samtliga alfåglar har dock lämnat oss för mer nordliga trakter när maj månad är till ända. Det hör till undantagen att arten rapporteras från Uppland under sommaren. De ströfynd av vanligtvis enstaka individer som ändå görs avser ofta vingskadade fåglar. Man har då antagit att det är skadan som gjort att den tvingats stanna kvar.

Honan i Gillöga 2015 var således vingskadad, men hade ändå lyckats bilda par med en hane som stannade med henne där. Eftersom det uppenbarligen var ett par är det inte uteslutet att de försökte häcka. Redan Wibeck (1939) redovisar fyra andrahandsuppgifter som enstaka häckningar i vår skärgård och vid den stora kustfågelinventeringen i Stockholms läns skärgård i början av 2000-talet konstaterades en häckning vid Rödkobbarna i Värmdö kommun. Detta är den första kända säkerställda häckningen i skärgården.

Den 5 juni 2019 var vi åter på plats i ytterskärgården för att än en gång inventera kustfåglar. Denna dag inventerade vi bland

annat ett område vid Svenska Högarna. Här finns det flera öar som är så fågelrika att vi är tvungna att landstiga för att kunna erhålla rättvisande antal individer av respektive art. En av dessa öar är Inner-Tärnan. När jag var sysselsatt med att gå runt ön, upptäckte jag en alfågelhane på vattnet nära land. Han lät höra av sig och föreföll nervös. Jag gick sakta förbi medan han låg kvar på samma plats. Jag tänkte på händelsen i Gillöga fyra år tidigare och beslöt mig för att gå tillbaka ett hundratal meter längs stranden. Efter att ha gjort det, med hanen fortfarande liggande utanför på vattnet, vände jag åter för att fortsätta den ursprungliga promenaden. Jag följde dock inte samma stråk, utan gick lite längre upp från stranden. Efter ett tjugotal meter lättade plötsligt en alfågelhona från under en enbuske framför mig! Hon flög en kort sträcka för att sedan landa på vattnet en bit ut från stranden. Jag gick fram till busken, böjde mig ned och hittade boet, väl dolt, med sina fyra ägg. Häckning var konstaterad!

Detta var den andra säkerställda häckningen av alfågel i landskapet Uppland och den första i vårt rapportområde. Häckningar förekommer således, men är säkerligen mycket ovanliga. Att bara två är kända är dock mest en följd av att de är svåra att konstatera och att få har möjlighet att leta efter dem. Det förefaller rimligt att tro att när häckningsförsök ibland görs beror det ofta på att honan inte kan flyga, men att hon ändå har lyckats hitta en hane att bilda par med. Även om honan på Inner-Tärnan vid det aktuella tillfället kunde flyga, kanske hon inte kunde det tidigare. Att hon istället hade dröjt sig kvar som en följd av dålig kondition motsägs rimligtvis av det faktum att hon hade kunnat lägga fyra ägg. Vilket som än var orsaken så var det ändå en rolig upplevelse!

Referens

Wibeck, E. 1939. Sjöfågellivet i Stockholms skärgård.

TEXT: BILL DOUHAN
bill.douhan@telia.com